ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 5 ΙΟΥΛΙΟΥ 2004
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Ο Παπαδιαμάντης είναι λάτρης του φυσικού τοπίου, αγαπά με πάθος το φυσικό περιβάλλον και αποδέχεται την αίσθηση της αρμονίας του και τον απόλυτο συνταιριασμό ανθρώπου και φύσης. Για το διηγηματογράφο, ο άνθρωπος ζει μια ειδυλλιακή γαλήνη μέσα στο φυσικό περιβάλλον, που λογίζεται ως ο επίγειος παράδεισος του, ενώ η απομάκρυνση του από αυτή ισοδυναμεί με έκπτωση από τη μακάρια αταραξία του φυσικού χώρου.

Η σχέση αυτή ανθρώπου-φύσης γίνεται έκδηλη σε διάφορα σημεία του αποσπάσματος αυτού. Αρχικά είναι χαρακτηριστικές οι παρομοιώσεις των στοιχείων της φύσης με χαρακτηριστικά των ανθρώπων, που δίνουν την εντύπωση ότι ο άνθρωπος είναι μέρος της φύσης. Έτσι, βλέπουμε τον αφηγητή να παρομοιάζει τον εαυτό του με κύμα («ως να ήμην εν με το κύμα»), τις κατσίκες του με μικρά παιδιά («δυσάγωγα και άπιστα όσον και τα μικρά παιδία»), το νερό με βρέφος («όμοιον με το βρέφος»).

Επίσης, γίνεται λόγος για την ιδιαίτερη σχέση του βοσκού με το κοπάδι του, καθώς το μεταφέρει στο γιαλό για να τραφεί («καθώς εἶχα κατεβάσει, λέγω, τά γίδια μου διά ν' ἁρμυρίσουν» εἰς τήν θάλασσαν»), φροντίζει για την ασφάλειά του («Ἑπτά ἤ ὀκτώ ... συμπτώματα ἀνησυχίας») και επικοινωνεί μ' αυτό επιβάλλοντας την τάξη με το σιγανό σφύριγμα και επιτυγχάνοντας την υπακοή του(«Τά ἐσφύριξα σιγά ... ἐκάθισαν ἥσυχα»).

Τέλος, η ιδιαίτερη σχέση του ανθρώπου με τη φύση φαίνεται μέσα από την περιγραφή του φυσικού τοπίου με έντονη τάση εξιδανίκευσης. Έτσι με έκδηλο θαυμασμό ο αφηγητής μας περιγράφει το γιαλό με τα βράχια και τους κολπίσκους («ὅπου ἐσχημάτιζε ... πού τό ἔψαυσε»), την ώρα του δειλινού («Τήν ὥραν ἐκείνην ... νά δειπνήσῃ.»), το θαλάσσιο άντρο και το μονοπάτι («Δεξιά ἀπό τόν μέγαν κυρτόν βράχον μου ... ὅλον τόν αἰγιαλόν»).

Όλα αυτά τα στοιχεία συνιστούν κλίμα βουκολικής ποίησης και καθιστούν το διήγημα δείγμα ποιμενικής λογοτεχνίας, η οποία καταπιάνεται με την ειδυλλιακή ζωή των ποιμένων σε ένα φυσικό τοπίο καθ' όλα εξιδανικευμένο και εκφράζει τη νοσταλγία επιστροφής του ανθρώπου στο χαμένο παράδεισο του σε μια εποχή που ο ίδιος ζούσε σε αρμονία με τη φύση και χωρίς να έχει υποστεί τη φθορά του συγχρόνου πολιτισμού.

2. Ο αφηγητής είναι δραματοποιημένος καθώς συμμετέχει στα δρώμενα ως πρωταγωνιστής («ομοδιηγητική» αφήγηση) και αφηγείται σε α' πρόσωπο την προσωπική του ιστορία με εσωτερική εστίαση δίνοντας εξομολογητικό και προσωπικό τόνο. Με κριτήριο το αφηγηματικό επίπεδο και τη συμμετοχή του αφηγητή έχουμε εξωδιηγητική-ομοδιηγητική αφήγηση (εξωδιηγητικός-ομοδιηγητικός αφηγητής). Την ιστορία αφηγείται ο ώριμος δικηγόρος (αφηγητής) που, χωρίζεται από τον εαυτό του ως ήρωα από μια σημαντική χρονική διαφορά. Έτσι ο αφηγητής ξέρει όλες τις λεπτομέρειες της ιστορίας που περιγράφει.

Στην πρώτη παράγραφο, όπου περιγράφεται ο γιαλός, είναι έντονα τα εκφραστικά μέσα. Παρατηρούμε, λοιπόν, την προσωποποίηση του νερού («εισεχώρει μορμυρίζον, χορεύον με ἀτακτους φλοίσβους και αφρούς»), τη χρήση σύνθετης εικόνας (οπτική, ακουστική και κινητική), την παρομοίωση του νερού με βρέφος («όμοιον με το βρέφος»), την αντίθεση («αλλού εκυρτώνοντο οι βράχοι εις προβλήτας και αλλού εκοιλαίνοντο εις σπήλαια») και την υπερβολή («χίλιους κολπίσκους»).

3. Ιδιαίτερο λειτουργικό ρόλο έχει στην ενότητα η περιγραφή. Ο αφηγητής περιγράφει με λυρισμό και ποιητικότητα το ειδυλλιακό θαλασσινό τοπίο, τη δύση του ηλίου και την εμφάνιση στον ουρανό του φεγγαριού και το θαλάσσιο άντρο των νυμφών, που οδηγεί στο μονοπάτι κάτω από την πυργοειδή κατοικία του κυρ Μόσχου. Με την εκτεταμένη αυτή περιγραφή αρχικά συντελείται μια επιβράδυνση που διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον και

κορυφώνει την αγωνία του αναγνώστη για την εξέλιξη της ιστορίας. Επίσης, τονίζεται η ευτυχία που προκύπτει από την ουσιαστική επικοινωνία του νεαρού βοσκού με το φυσικό περιβάλλον. Τέλος, δημιουργούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις για να δώσει ο αφηγητής τη συγκλονιστική στιγμή της συνάντησης του βοσκού με τη Μοσχούλα, καθώς στήνει με σχολαστικότητα ένα παραδείσιο σκηνικό, που αποτέλεσε το ιδανικό αισθητικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο ο ήρωας του ένιωσε την απόλυτη ευτυχία της ταύτισης με τη φύση και σ' αυτό το αισθησιακό κλίμα εντάσσει απρόσμενα και αιφνιδιαστικά την ομορφιά της κοπέλας.

4. Στο χωρίο αυτό ο αφηγητής μας γνωστοποιεί ότι στο σημείο από το οποίο ακούστηκε το πλατάγισμα συνήθιζε να κολυμπάει η Μοσχούλα. Αντιλαμβανόμαστε, λοιπόν, ότι ο νεαρός βοσκός παρακολουθούσε συχνά το κορίτσι και γνώριζε τις συνήθειές του. Μάλιστα μας διαβεβαιώνει ότι δε θα ριψοκινδύνευε να βρεθεί κοντά στην ιδιοκτησία του κυρ Μόσχου, αν γνώριζε ότι το κορίτσι θα κατέβαινε αργά για να κάνει μπάνιο. Με την παραδοχή αυτή προσπαθεί να απενοχοποιηθεί από την κατηγορία ότι παρακολουθούσε τη Μοσχούλα. Νιώθει, όμως, έντονα το συναίσθημα της ενοχής, καθώς χαρακτηρίζει τον εαυτό του «σατυρίσκο του βουνού», δείχνοντας μια συμπλεγματική συμπεριφορά απέναντι στο κορίτσι, αφού αναγνωρίζει την κατωτερότητά του, και εκδηλώνοντας, παράλληλα, τις ενδόμυχες επιθυμίες του και την αδυναμία του να απομακρυνθεί από το αντικείμενο του πόθου του.

5. Τα δύο αυτά αποσπάσματα παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες όσον αφορά το περιεχόμενο. Και στα δύο κείμενα περιγράφεται ένα καλοκαιρινό θαλασσινό τοπίο. Δίνεται η εικόνα της θάλασσας, η οποία σχηματίζει ελαφρό κυματάκι («καί ἀνάμεσα εἰς τούς τόσους ἐλιγμούς … πού τό ἔψαυσε» / «Ἡ θάλασσα παίρνει … ἀνάλαφρη πνοή»). Έπειτα παρουσιάζεται η όψη της ακρογιαλιάς, η οποία χαρακτηρίζεται από βράχους στους οποίους, στο μεν «όνειρο στο κύμα», εισχωρεί το νερό («εἰς τόν αἰγιαλόν … εἰς σπήλαια»), ενώ στο «Λεμονόδασος» έχουν φυτρώσει πεύκα («Τά πεῦκα, ξέχωρα φυτρωμένα … νά τή φιλήσει»). Μάλιστα και στα δύο γίνεται ιδιαίτερη αναφορά σε ένα συγκεκριμένο βράχο· στο «όνειρο στο κύμα» πρόκειται για το βράχο από τον οποίο στη συνέχεια ο αφηγητής θα παρακολουθήσει τη λουόμενη Μοσχούλα («Ἀνέβασα τό κοπάδι μου … ἐκείνην τήν στιγμήν»), ενώ στο «Λεμονόδασος» για ένα βραχάκι μέσα στο πέλαγος («Πέρα, μακριά … τό ἐξαϋλώνει»). Επίσης, περιγράφεται και το δρομάκι που βρίσκεται δίπλα στο ακρογιάλι («Ἀπό τό ἄντρον ἐκεῖνο … ὅλον τόν αἰγιαλόν» / «Ὁ δρόμος ἀσπρίζει χαμηλά, πλάϊ στ' ἀκρογιάλι»). Τέλος, έκδηλα είναι τα συναισθήματα ευφορίας που βιώνουν οι δύο αφηγητές στη θέαση αυτού του μαγευτικού τοπίου («Ἡσθανόμην γλύκαν … ἁλμυρᾶς καί δροσώδους» / «Νιώθω μέσα μου τήν πρωινή γαλήνη, χαμογελῶ σ' ὅλους τούς ἐπιβάτες», «Χάνω τό αἴσθημα τοῦ χρόνου … ὅσο πᾶνε καί στενεύουν»).